

قدم به قدم، همراه دانشجو...

WWW.GhadamYar.Com

جامع ترین و به روز ترین پرتال دانشجویی کشور (پرتال دانش)
با ارائه خدمات رایگان، تحصیلی، آموزشی، رفاهی، شغلی و...
برای دانشجویان

- ۱) راهنمای ارتقاء تحصیلی. (کاردانی به کارشناسی، کارشناسی به ارشد و ارشد به دکتری)
- ۲) ارائه سوالات کنکور مقاطع مختلف سالهای گذشته، همراه پاسخ، به صورت رایگان
- ۳) معرفی روش‌های مقاله و پایان‌نامه نویسی و ارائه پکیج‌های آموزشی مربوطه
- ۴) معرفی منابع و کتب مرتبط با کنکورهای تحصیلی (کاردانی تا دکتری)
- ۵) معرفی آموزشگاه‌ها و مراکز مشاوره تحصیلی معتبر
- ۶) ارائه جزووات و منابع رایگان مرتبط با رشته‌های تحصیلی
- ۷) راهنمای آزمون‌های حقوقی به همراه دفترچه سوالات سالهای گذشته (رایگان)
- ۸) راهنمای آزمون‌های نظام مهندسی به همراه دفترچه سوالات سالهای گذشته (رایگان)
- ۹) راهنمای آزمون‌های کارشناسان رسمی دادگستری به همراه سوالات سالهای گذشته (رایگان)
- ۱۰) آخرین اخبار دانشجویی، در همه مقاطع، از خبرگزاری‌های پر بازدید
- ۱۱) معرفی مراکز ورزشی، تفریحی و فروشگاه‌های دارای تخفیف دانشجویی
- ۱۲) معرفی همایش‌ها، کنفرانس‌ها و نمایشگاه‌های ویژه دانشجویی
- ۱۳) ارائه اطلاعات مربوط به بورسیه و تحصیل در خارج و معرفی شرکت‌های معتبر مربوطه
- ۱۴) معرفی مسائل و قوانین مربوط به سربازی، معافیت تحصیلی و امریه
- ۱۵) ارائه خدمات خاص ویژه دانشجویان خارجی
- ۱۶) معرفی انواع بیمه‌های دانشجویی دارای تخفیف
- ۱۷) صفحه ویژه نقل و انتقالات دانشجویی
- ۱۸) صفحه ویژه ارائه شغل‌های پاره وقت، اخبار استخدامی
- ۱۹) معرفی خوابگاه‌های دانشجویی معتبر
- ۲۰) دانلود رایگان نرم افزار و اپلیکیشن‌های تخصصی و...
- ۲۱) ارائه راهکارهای کارآفرینی، استارت آپ و...
- ۲۲) معرفی مراکز تایپ، ترجمه، پرینت، صحافی و ... به صورت آنلاین
- ۲۳) راهنمای خرید آنلاین ارزی و معرفی شرکت‌های مطرح
- (۲۴)

WWW.GhadamYar.Ir

۰۹۱۲ ۳۰ ۹۰ ۱۰۸

WWW.PortaleDanesh.com

باما همراه باشید...
WWW.GhadamYar.com

WWW.GhadamYar.Org

۰۹۱۲ ۰۹ ۰۳ ۸۰۱

دادگاه اطفال و قائمین اقدامات تربیتی

از: احمد مؤمنی راد

چکیده:

امروزه بزرگاری اطفال یکی از موضوعات مهم در قوانین جزایی کشورهای مختلف است. جهت جلوگیری کلی، قوانین اهلی، در مورد اطفال بیشتر جنبه تأمینی، تربیتی و حمایتی دارد. این مقاله در آغاز به بررسی آینین دادرسی اطفال می‌پردازد و پاره‌ای از موارد آن را مورده نقد قرار می‌دهد؛ سپس بعد از بررسی مفهوم بزرگاری، به دادگاه اطفال و ویژگهای آن می‌پردازد، مفهوم اقدامات تأمینی و تربیتی و اقسام آن در مسأله برخورد با کودکان بزرگار می‌تواند بسیار مهم باشد. یکی از موضوعات جدی در این بحث، نحوه و مکان نگهداری اطفال بزرگار است که به همین منظور در این مقاله، بطور اختصار به کانون اصلاح و تربیت پرداخته شده است. این کانون محل نگهداری، اصلاح و بازپروری کودکان و نوجوانان بزرگار می‌باشد و از قسمتهای مختلف تشکیل شده است که در صورت نوجه مسئولان مربوطه می‌تواند نقش مؤثری در پیشگیری از وقوع جرم در جامعه جوان ما داشته باشد.

دیدگاه اسلام در زمینه اصلاح و تربیت اطفال متقدمه

◀ اسلام به عنوان دین کامل و جاودانه نسبت به اطفال، کودکان و نوجوانان توجه و عنایت خاصی دارد و در امر تهذیب و پرورش جسم و رشد و تواناییها و استعدادهایشان، دستورهای مهمی صادر کرده است که عمل به آنها، بدون شک تأثیر مهمی در سرنوشت انسانها دارد. همچنین در امر قانونگذاری، جهت‌گیری کلی قوانین الهی در مورد اطفال، قبل از آنکه جهت تخفیفی داشته باشد، جنبه پرورشی، تربیتی و حمایتی دارد؛ بویژه در مورد کودکان بزرگوار بیشتر بر جنبه بازپروری و بازسازی آنان از طریق شناخت علل و عوامل بزرگواری آنها می‌پردازد. به منظور آگاهی از آنچه در روایات مختلف در مورد تربیت و پرورش اطفال وارد شده است، برای نمونه چند روایت از پیامبر گرامی اسلام و ائمه معصومین (علیه السلام) را در زیر می‌آوریم:

- پیامبر اسلام می‌فرماید: «الولد سید سبع سنین و مطیع سبع سنین و وزیر سبع سنین»؛^۱ فرزند تو در هفت سال اول، آقای خانه و در هفت سال دوم، مطیع والدین و هفت سال سوم، مشاور خانه است. همچنین در جای دیگری می‌فرمایند: «اکرموا اولادکم و احسنو آدابکم»؛^۲ فرزند خود را گرامی بدارید و با روش پسندیده با آنان رفتار کنید.

- ۲- امام علی (ع) می فرمایند: «انما قلب الحديث كالارض الخالية مالقى فيها من شئ قبلته فبادرتك بالادب قبل ان يقوس قلبك و يشتعل لبك»؛^۳ همانا قلب (روان) کودک نورس مانند زمین بکر و خالی از بذر و گیاه است و هر بذری در آن بیفشاندند می پذیرد، فرزندم پیش از آنکه ضمیر تربیت پذیرت سخت و از قبول تربیت درمانده شود و به دیگر مسائل بپردازد، ترا به صفات پسندیده می خوانم.
- ۳- امام صادق (ع) می فرمایند: «عليک بالاحدات فانهم اسرع الى كل خير»؛^۴ بر تو باد که به جوانان توجه داشته باشی زیرا آنان پیشقدم در انجام امور خیرند.
- ۴- پیامبر اکرم (ص) می فرمایند: «او صيكم بالشبان خيراً ناهم ارق افتد»؛ به شما سفارش می کنم که نسبت به جوانان نیکی کنید، زیرا آنان نازک دل هستند و زور در نجیده می شوند.
- ۵- امام علی (ع) می فرمایند: «جهل الشاب مذمورة و علمه محقرة»؛^۵ ندانستن در جوانان امری قابل قبول و دانش آنان محدود است.
- ۶- امام سجاد (ع) در این زمینه می فرمایند: «و اما حق ولدك فان تعلم انه منك و مضاف اليك فی حاجل الدنيا بخيره و شره و انك عما ولیته من حسن الادب والدلالة على ربه هزو جل والمعونة له على طاهته فاعمل في أمر عمل فی أمره عمل من يعلم انه مثاب على الاحسان اليه متعاقب فی الاصاءة اليه»؛ و اما حق فرزندت این است که بدانی او از تو و در زندگی دنیا و خیر و شر آن وابسته به توست و تو در سرپرستی او مسؤول حسن تربیت و راهنماییش بر خدای، عزوجل، کمک او بر طاعت و فرمانبرداری خدا هستی، پس در مورد او چنان عمل کن که خود را در مقابل نیکی به او ... و در مقابل بدی به او معذب و متعاقب بدانی.

۱- آینه دادرسی اطفال

رسیدگی به جرایم اطفال تابع قانون آینه دادرسی نیست. رسیدگیهای مقدماتی، اعم از تحقیب و تحقیق، از طرف دادگاه به عمل خواهد آمد و دادگاه مذبور کلیه وظایفی را که طبق قانون بر عهده ضابطین دادگستری است، انجام

خواهد داد. برای انجام تحقیقات مزبور دادگاه می‌تواند به هر یک از ضابطین دادگستری سمت نمایندگی بدهد.

ماده ۶ قانون دادگاه اطفال بزهکار چنین مقرر می‌دارد: «در سوردمی که اطفال مرتكب جرمی شوند، رسیدگیهای مقدماتی اعم از تعقیب و تحقیق از طرف دادگاه اطفال به عمل خواهد آمد و دادگاه مزبور کلیه وظایفی را که طبق قانون بر عهده ضابطین دادگستری است، انجام خواهد داد. برای انجام تحقیقات مزبور دادگاه اطفال می‌تواند به هر یک از ضابطین دادگستری، سمت نمایندگی بدهد.» در مقابله با کودک بزهکار، مهمترین مسأله این است که ریشه انحراف و بزهکاری در روح و شخصیت او خشکیده شود و دیگر مجالی برای رشد و نمو پیدا نکند. لذا قانونگذار در این قانون مواردی را پیش بینی کرده که انجام آن به تهذیب و تربیت طفل می‌انجامد. دو قسمت آخر ماده فوق الذکر، با توجه به مشغله زیاد فضای دادگستری از جمله فضای دادگاه اطفال، ضروری به نظر می‌رسد و در عین حال چنانچه دادن نمایندگی به ضابطین دادگستری، رویه عادی و معمولی دادگاه اطفال شود، این امر حکمت وجودی ماده فوق الذکر را از بین می‌برد؛ زیرا هدف قانونگذار آن است که تا حد امکان از تماس کودک بزهکار با مأموران عادی کشف و تعقیب جرایم، جلوگیری کند و از این راه در صدد حفظ حیثیت و اعتبار اجتماعی او برآید.

دادگاه اطفال می‌تواند از متخصصان امور روانی و همینطور از افرادی که به وضع و حالات روحی و خانوادگی کودک بزهکار آشنایی دارند، استفاده کند. ماده ۷ قانون مربوط در این زمینه چنین مقرر می‌دارد: «چنانچه تحقیقاتی درباره وضع مزاجی یا روحی طفل یا ابوبین او یا وضع خانوادگی طفل و محیط معاشرت او لازم شود، دادگاه اطفال می‌تواند تحقیقات مزبور را خود یا به هر سیله‌ای که مقتضی بداند، انجام دهد و یا نظر اشخاص مصلاحیتدار را جلب کند، دادگاه اطفال نیز می‌تواند از متخصصین فنی یا افراد مورد اعتمادی که بتوانند تحقیقات مزبور را

انجام دهنده، استفاده نماید».

ماده ۸ این قانون نیز چنین مقرر می‌دارد: «پس از پایان تحقیقات مقدماتی چنانچه دلایل توجه اتهام موجود نباشد، دادگاه، قرار منع تعقیب صادر نموده و رسیدگی صادر و وقت جلسه دادرسی را به سرپرست قانونی طفل و دادستان ابلاغ می‌نماید». برخورد با کودک بزهکار باید به گونه‌ای باشد که تأثیر سویی در شخصیت او باقی نگذارد و آینده‌اش در معرض خطر قرار نگیرد. جرم کودکان افشا نشود و به خارج از دادگاه منتقل نگردد؛ چراکه این مطلب می‌تواند صدمات غیرقابل جبرانی به شخصیت و موقعیت اجتماعی او وارد بیاورد. انتشار شرح محاکمه، اعلام هویت و مشخصات کودک متهم نه تنها کمکی به او و جامعه نمی‌کند، بلکه ممکن است حتی برای همیشه او را از جاده اصلاح خارج کند و به شمار مجرمین حرفه‌ای درآورد.

ماده ۹ قانون تشکیل دادگاه اطفال بزهکار مقرر می‌دارد: «دادگاه به کلیه جرایم اطفال با حضور دادستان و یا نماینده او بطور ستری رسیدگی می‌نماید. در دادگاه فقط اولیاء یا سرپرست اطفال و وکیل مدافع و اشخاص که نظر آنان در تحقیقات مقدماتی جلب شده و شهود و مطلعین و نماینده کانون اصلاح و تربیت که دادگاه حضور آنان را لازم بداند احضار خواهند شد. انتشار جریان دادگاه بوسیله مطبوعات یا رادیو یا فیلم برداری یا عکسبرداری و یا افشاء هویت و مشخصات کلی متهم به کلی ممنوع و متخلفین به جزای نقدي از ۵ هزار تا ۵۰ هزار ریال محکوم خواهند شد. به هر حال طبق این ماده، دادگاه اطفال نمی‌تواند تماساچی داشته باشد و نیز هیچ خبرنگار و گزارشگری نمی‌تواند جریان دادگاه و اطلاعات مربوط به کودک متهم و جرایم او را در جراید منتشر نماید.

ماده ۱۰ قانون مزبور تأثیر عاطفی و روانی دادرسی اطفال را مورد توجه قرار داده و حتی رئیس دادگاه را مخیّر کرده است که در صورت مصلحت در غیاب کودک به برونده رسیدگی نماید. این ماده چنین مقرر می‌دارد: «در صورتی

که مصلحت طفل مقتضی باشد ممکنست رسیدگی در تمام مدت دادرسی یا در قسمتی از آن در غیاب او به عمل آید و رأی دادگاه در هر صورت حضوری محسوب می‌شود». مسأله دیگر این است که دفاع از کودک در دادگاه به عهده کیست؟ آیا سرپرست و ولی او باید از او دفاع کند؟ یا می‌تواند برای خود وکیل داشته باشد؟ اگر بخواهد وکیل بگیرد، چگونه می‌تواند به این امر مبادرت کند؟ آیا باید سرپرست او برایش وکیل بگیرد یا دادگاه؟ ماده ۱۱ قانون تشکیل دادگاه اطفال بزهکار به این سوالات پاسخ می‌دهد: «بر مبنای آن هرگاه اتهام از درجه جنایت باشد، دادگاه به سرپرستی قانونی طفل اعلام می‌دارد که وکیلی برای او تعیین نموده و یا شخصاً برای دفاع از او در دادگاه حاضر شود. هرگاه سرپرست اقدام به تعیین وکیل ننماید و شخصاً نیز در دادگاه حاضر نشود، چنانچه دادگاه مداخله وکیل را ضروری تشخیص دهد، وکیل تسخیری برای طفل تعیین خواهد نمود. در امور جنحه و خلاف فقط سرپرست می‌تواند در دادگاه حاضر شده و از او دفاع نماید. تصمیمات دادگاه در مواردی که مبتنى بر تسلیم طفل به اولیاء بوده و یا اینکه متضمن سرزنش و نصیحت باشد، قطعی است. تصمیماتی که مبتنى بر اعزام طفل به کانون اصلاح است، فقط قابل پژوهش است و تصمیمات دادگاه اطفال که مبتنى بر اعزام طفل به زندان کانون اصلاح و تربیت اطفال است، قابل پژوهش و فرجام است».

نقدی بر پاره‌ای از مواد مربوط به آین دادرسی جراائم اطفال

به موجب تبصره ماده ۴ از قانون تشکیل دادگاه اطفال بزهکار قبل از شروع به رسیدگی و یا در حین آن، سن طفلى از ۱۸ سال تجاوز کند، رسیدگی به اتهام او نیز در دادگاه اطفال به عمل خواهد آمد. بطوری که معلوم است کانون تربیت و اصلاح مختص اطفال بزهکار است و این مراکز مهیای پذیرایی و اصلاح اشخاصی که سن آنها از ۱۸ سال تمام گذشته است، نمی‌باشد. بعلاوه هر گاه تصمیم دادگاه متضمن تسلیم طفل به اولیاء باشد، اجرای این تصمیم در

مورد کسی که سن او از ۱۸ سالگی گذشته است، میسر نیست.

به موجب ماده ۱۳ قانون مریوط به دادگاه اطفال بزهکار، در صورتی که یک یا چند طفل با شرکت اشخاص دیگر متکب جرم شده و یا در ارتکاب جرم معاونت کرده باشند، فقط جرایم اطفال در دادگاه اطفال رسیدگی خواهد شد.

بنابراین، رسیدگی به تقصیر شرکای جرم، در دادگاه‌های عمومی و بر طبق قواعد عمومی به عمل خواهد آمد که ناگزیر هنگام رسیدگی، از اطفالی که در ارتکاب جرم همکاری نموده‌اند، اسم برده خواهد شد؛ ولی بطوری که قبلاً متذکر شدیم، افشاری هویت و مشخصات متهم بکلی ممنوع است. همچنین در دادگاه اطفال به درخواست مدعی خصوصی - جز در موردی که افرادی با داشتن سن بیش از ۱۸ سال تمام در ارتکاب جرم با اطفال همکاری کرده مقصراً شناخته می‌شوند - رسیدگی کرده حکم صادر می‌نماید. در موقع رسیدگی، حضور طفل در دادگاه ضروری نیست. این قاعدة از چند جهت قابل انتقاد است: یکی اینکه در مقابل دعوی مدنی که احتمالاً به ضرر طفل تمام می‌شود و حق دفاعی برای وی پذیرفته نیست. این مطلب مخصوصاً بیشتر از این جهت شگفت‌انگیز و غیرقابل تحمل است که بعضی از تصمیمات دادگاه اطفال قطعی است. انتقاد دیگر که هرگاه به دارایی طفل دسترسی نباشد تا از آن خسارات مدعی خصوصی جبران گردد، آیا بر طبق قواعد عمومی، طفل مادام که خسارات مدعی خصوصی را جبران ننموده است، در بازداشتگاه می‌ماند یا نه؟ چنانچه طفل معسر باشد، دادخواست اعسار را چه مقامی باید بدهد؟ آیا طفل شخصاً نمی‌تواند از دادگاه تقاضای رسیدگی به اعسار خود نماید؟^۶

۲- دادگاه اطفال بزهکار

الف- مفهوم بزهکاری

واژه بزهکاری اصطلاحی است عام برای بیان اعمال و رفتارهایی که

انجام یا ترک آنها از طرف قوانین موضوعه، منع و برای آن، ضمانت اجرایی در نظر گرفته شده است؛ ولی در اصطلاح جرم‌شناسی، بزهکاری در بیان اعمال ضد اجتماعی اطفال و نابالغ به کاربرده می‌شود. گذشته از آن، از نظر لغوی فرق اساسی بین بزهکاری و جناحتکاری وجود ندارد، النها یه اینکه اولی مشخص کج رویهای اجتماعی و اخلاقی صغار و دومی میان اعمال تبهکارانه کبار می‌باشد.^۷

امروز دیگر مانند گذشته به مسأله بزهکاری بطور کلی و بزهکاری اطفال و نوجوانان بطور اخص با بعض وکینه نگاه نمی‌شود و از زمانی که فکر مجازات اطفال، منسوخ و اعتقاد به تربیت و تهدیب پذیری آنها در میان علمای جزاء راسخ شده است، مجوز تصمیمات مراجع قضایی بر قابلیت اصلاح و امکان رشد اخلاقی این گروه از بزهکاران استوار است.^۸ آنچه باعث شده است تا بررسی بزهکاری جوانان بطور مستقل مورد مطالعه قرار گرفته و توجهی خاص بدان مبذول گردد، خصوصیات ویژه‌ای است که نه تنها از نظر نوع جرم و نحوه ارتکاب آن در نزد جوانان دیده می‌شود، بلکه به خاطر خصوصیات جسمی و روانی این افراد است که به علت عدم رشد عقلانی، از نظر حقوقی در وضعی متمايز از بزرگسالان قرار گرفته و اصولاً به عنوان غیر مسؤول شناخته می‌شوند، بدین معنی که قانونگذاران برای رسیدگی به جرایم ارتکابی توسط صغار، دادگاههای اختصاصی و مراجع قضایی و اداری خاصی را تجویز نموده است.

این نوع تصمیمات قضایی و نحوه اصلاح و تربیت بزهکاران جوان، تقریباً با بزرگسالان متفاوت بوده و آیین دادرسی ویژه‌ای چه از نظر کیفی و چه از نظر مدنی برای آنها پیش بینی شده است.^۹

بزهکاری اطفال مانند بزهکاری افراد نابالغ و در حقیقت مانند سایر مسائل اجتماعی، یک پدیده صرفاً حقوقی و قانونی نیست که از طریق اعمال دقیق ضوابط و مقررات قانونی اصلاح پذیر باشد، بلکه همانگونه که ذکر کردیم، این نوع بزهکاری از نابسامانیهای روانی سرچشمه می‌گیرد و برای آنکه بتوان واکنشی

مساعد در مقابل آن نشان داد، بدینه است که اول باید به شناخت علل آن پرداخت.
بدین ترتیب، شکنی نیست که برای شناخت علل بزهکاری اطفال، که لازمه تربیت و اصلاح مجدد آنان است، باید از روان شناسان و روانکاران مطلع و وزیریه استفاده کرد و این امر مخصوصاً در زمانی که راجع به تقصیر جزایی کودک و نحوه واکنش مساعد دریا رفتار او به تفکر و اخذ تصمیم یعنی در دادگاه اطفال، اهمیت اساسی پیدا می کند.^{۱۰}

ب- ویژگیهای دادگاه اطفال

بعد از تصویب قانون دادگاههای اطفال در سال ۱۳۳۸، رسیدگی به جرایم اطفال به دادگاه مختص به آنان و اگذار شد؛ چنانچه ماده ۱ این قانون مقرر می دارد: «در حوزه هر دادگاه شهرستان یک یا چند دادگاه اطفال تشکیل خواهد شد، قبل از اجرای این قانون، دادگاههای عمومی تمام جرایم اطفال را رسیدگی می کردند، آیا دادگاه اطفال نیز در شمار دادگاههای عمومی می باشند یا خیر؟ دادگاه اطفال به جرایم خاص طبقه کودکان و نوجوانان توجه می کند و از نظر ماهیت از نوع محاکم اختصاصی می باشد. محاکم اختصاصی، صلاحیت رسیدگی به جرایمی را خواهند داشت که قانون آنها را معین کرده باشد. این صلاحیت استثنایی که قانون برای دادگاههای اختصاصی پیش بینی می کند، گاهی از نظر نوع خاص بزههای ارتکابی و گاهی از نظر صفات و مشخصاتی که در شخص مجرم وجود دارد، می باشد که دادگاههای اطفال از نوع دسته دوم است؛ زیرا دادگاههای اطفال تنها دارای صلاحیت رسیدگی به جرایم آنان می باشد. در این دادگاهها، مسأله جرم و اهمیت آن مطرح نیست؛ بلکه موضوع مورد نظر شخصیت مجرم و علی می باشد که وی را به ارتکاب جرم برانگیخته است، جنبه جزایی محاکم اختصاصی اطفال بسیار ضعیف است؛ زیرا اعلام مجازات به وسیله آنها، اغلب جنبه استثنایی داشته و فقط در صورتی است که

شخصیت طفل، روحیه و وضع وی آن را ایجاب می‌کند و برای تربیت و اصلاح او ضروری تشخیص داده شود. موضوع دیگری که در دادگاههای اطفال، واجد کمال اهمیت می‌باشد. از طرفی تشخیص و صلاحیت قضایی است که در این دادگاهها انجام وظیفه می‌کنند و رسیدگی به جرایم اطفال را بر عهده دارند و از طرف دیگر، لزوم همکاری متخصصان مانند روان‌شناسان، روان‌پزشک، مددکار اجتماعی و جامعه شناس است که باید در معیت قضاط اطفال انجام وظیفه کرده و او را در شناخت شخصیت اطفال و تشکیل پرونده شخصیت کمک و یاری نمایند.^{۱۱}

ماده ۲ قانون تشکیل دادگاههای اطفال مقرر می‌دارد: «قضات دادگاه اطفال را وزارت دادگستری از بین قضاتی که صلاحیت آنان برای این امر با رعایت سن و سوابق خدمت و جهات دیگر محرز بداند انتخاب خواهد کرد».

۳- اقدامات تأمینی و تربیتی

الف- مفهوم

بر اساس قانون اقدامات تأمینی مصوب ۱۲ اردیبهشت ماه ۱۳۳۹، اقدامات تأمینی عبارتند از: تدبیری که دادگاه برای جلوگیری از تکرار جرم (جنحه یا جنایت) درباره مجرمین خطرناک اتخاذ می‌کنند.^{۱۲} تعریف فوق الذکر، اقدامات تأمینی را مختص به مجرمین خطرناک می‌داند؛ لذا افراد عادی را شامل نمی‌شود. مجرمین خطرناک کسانی هستند که سوابق، خصوصیات روحی و اخلاقی آنان و کیفیت ارتکاب و جرم ارتکابی، آنان را در مطان ارتکاب جرم در آینده قرار دهد؛ اعم از اینکه قانوناً مسؤول باشند یا غیر مسؤول. صدور حکم اقدامات تأمینی از طرف دادگاه و قتل جایز است که کسی مرتکب جرم گردیده باشد. قانونگذار موضوع پیشگیری از وقوع جرم و انسیت به شخص خطرناک مورد توجه قرار نداده و دادگاه فقط پس از ارتکاب جرم، اعمال مجازات بر مجرم می‌کند.

به عقیده حقوقدانان تنها هدف اقدامات با تدبیر تأمینی، جلوگیری از ارتکاب جرم است. اقدامات تأمینی بر پایه فرض وجود حالت خطرناک در یک شخص به خصوص صورت می‌گیرد و بدین طریق توجیه می‌شود که مانع ارتکاب جرم از طرف شخصی که به احتمال قوی در آینده با دستگاههای قانونی جامعه درگیری خصمانه پیدا خواهد کرد، می‌شود. پس از اقدامات تأمینی تنها به آینده توجه داشته و از راههای ذیل اعمال می‌شود:

- ۱- معالجه و تربیت مجدد مجرمان.
- ۲- خنثی کردن و نظارت.

ب- اقسام

در یک تقسیم بندي، اقدامات تأمینی و تربیتی به سه دسته تقسیم می‌شود: سلب آزادی، محدودکننده آزادی و مالی.

ماده ۳ قانون اقدامات تأمینی سالب آزادی را به قرار ذیل ذکر کرده است:

(۱) نگاهداری مجرمین مجرمن و مختل المشاعر در تیمارستان؛

(۲) نگاهداری مجرمین به عادت در تبعیدگاهها؛

(۳) نگاهداری مجرمین بی‌کار و ولگرد در کارگاههای کشاورزی و صنعتی؛

(۴) نگاهداری مجرمین معتاد به استعمال مواد مخدر؛

(۵) نگاهداری مجرمین اطفال در کانون اصلاح و تربیت اطفال.

از بین موارد فوق، در اینجا به اقتضای موضوع بحث، تنها در خصوص

نگاهداری اطفال در کانون اصلاح و تربیت اطفال سخن خواهیم گفت.

آیین نامه اجرایی سازمان کانون اصلاح و تربیت، مصوب مهرماه ۱۳۴۷ با

اصلاحات بعدی در ماده اول خود، کانون اصلاح و تربیت را چنین معرفی

می‌کند: «مرکزی است که نگاهداری، تهذیب و تربیت اطفالی را که بر حسب

مقرر دادگاه اطفال بزهکار مصوب سال ۱۳۳۸ به آن سپرده می‌شود، بر عهده

خواهد داشت. این مرکز دارای سه قسمت می‌باشد:

- ۱) قسمت نگهداری موقت؛
- ۲) قسمت اصلاح و تربیت؛
- ۳) زندان.

هر چند که وزارت دادگستری طبق ماده ۲۳ قانون تشکیل دادگاه اطفال بزهکار مكلف گردیده است که در مقر هر دادگاه اطفال، یک کانون اصلاح و تربیت تأسیس نماید، ولی متأسفانه تاکنون فقط در تهران و مشهد کانون اصلاح و تربیت ایجاد گردد است. در کانون اصلاح و تربیت، قسمت نگهداری موقت اطفال، مخصوص اطفالی می‌باشد که هنوز درباره آنان از طرف دادگاه تصمیمی اتخاذ نشده است. در هر قسمت، محل نگاهداری دختران و پسران مجردی خواهد بود. اطفالی که محکوم به اقامت در کانون اصلاح و تربیت می‌گردند، به موجب این آیین نامه، کودکان باید در برنامه کانون، در هفته ۳۶ ساعت در کلاسهای درس یا در کارگاههای حرفه‌ای به تحصیل یا کارآموزی اشتغال داشته و روزی یک ساعت ورزش نمایند. مدیر کانون موظف است حداقل هر سه ماه یکبار، گزارش کاملی از وضع و رفتار و اخلاق طفل و پیشرفت‌هایی که حاصل کرده به رئیس دادگاه بدهد و مضافاً به اینکه طبق ماده ۲۵ قانون تشکیل دادگاه اطفال بزهکار، قاضی حداقل هر سه ماه یکبار مكلف است که شخصاً از کانون اصلاح و تربیت بازدید نموده و نسبت به آموزش و طرز تعلیم و تربیت و پیشرفت اخلاقی اطفال رسیدگی نماید.^{۱۴}

۴- کانون اصلاح و تربیت

الف- تاریخچه^{۱۵}

بدنبال تصویب قانون تشکیل دادگاه اطفال در سال ۱۳۳۸، که می‌توانست مبدأ تحولاتی درباره نحوه دادرسی اطفال به حساب آید و در پی

گسترش تدریجی بزهکاری کودکان و نوجوانان و توجه مطبوعات و اذهان عمومی بر لزوم تجدید نظر در روش دادرسی و نحوه نگاهداری مجرمین خردسال، در سال ۱۳۴۳ شورایی مرکب از معاونین دادگستری و عده‌ای از قضات و متخصصین امور اطفال و نوجوانان به نام «شورای امور اطفال بزهکار» از نظر اجرای قانون دادگاههای اطفال و دفتری نیز برای انجام امور اجرایی آن تحت عنوان «دفتر امور دادگاههای اطفال» تشکیل گردید.

با وجود اینکه قانون دادگاه اطفال در سال ۱۳۳۸ به تصویب رسید، ولی اجرای آن تا سال ۱۳۴۷، که کانون اصلاح و تربیت در تهران ساخته شد، به تعویق افتاد. پیرو آن، اولین دادگاه اطفال روز شنبه، ۲۴ آبان ماه ۱۳۴۵ در تهران تشکیل شد و پس از چندی به واسطه کثرت پرونده‌های ارجاعی یک شعبه دیگر بر آن افروزه شد.....و بعد از آن تعداد شعبه‌های رسیدگی کننده به جرایم اطفال به سه شعبه افزایش پیدا کرد.^{۱۶}

ب-کانون اصلاح و تربیت تهران

این کانون در تهران در انتهای شهرزیبا و ابتدای جاده قدیم کوی کن واقع است و نزدیک به ۳۰ سال از تأسیس آن می‌گذرد. البته این کانون هم اکنون مختص پسران است و بخش دختران به زندان اوین انتقال یافته است. علاوه بر تهران چند شهر بزرگ دیگر کشورمان نیز در حال حاضر کانون اصلاح و تربیت وجود دارد.

این مرکز، مختص کودکان و نوجوانان بین ۶ تا ۱۸ سال می‌باشد. علاوه بر کسانی که جرم آنان در دادگاه ثابت شده و محکوم گشته‌اند و کسانی که به علت فقدان سرپناه و سرپرست مناسب و صلاحیتدار، در کانون نگهداری می‌شوند، تعدادی نیز هستند که دستگیر شده‌اند، ولی هنوز برای تعیین میزان جرم محکومیت و یا حتی اثبات جرمشان، به دادگاه نرفته‌اند و در نوبت می‌باشند.

کودکان کمتر از ۶ سال، در صورتی که خلافی انجام دهند، معمولاً توسط پرورشگاهها نگاهداری می‌شوند و در بعضی موارد استثنایی، مجرمین بالاتر از ۱۸ سال نیز در این کانون به چشم می‌خورند.

کانون اصلاح و تربیت دارای سه قسمت است:

- ۱) قسمت نگهداری موقت؛
- ۲) قسمت اصلاح و تربیت؛
- ۳) زندان.

هر یک از قسمتهای مذکور از یکدیگر مجزی بوده و در هر قسمت، اطفال بر حسب سن و با رعایت تبصره ذی ماده ۳ قانون دادگاه اطفال^{۱۷} و سابقه ارتکاب جرم و حتی الامکان از نظر نوع جرم و درجه تربیت پذیری، طبقه بندی خواهند شد؛ بعلاوه قسمتی که دختران در آن نگاهداری می‌شوند، از پسران مجزی خواهد بود.^{۱۸}

قسمت نگهداری موقت، اختصاص به اطفالی خواهد داشت که از طرف دادگاه هنوز ~~هروملو~~^{۱۹} آنها اخذ تصمیم به عمل نیامده است. اطفالی که به این قسمت از کانون اعزام خواهند شد، تا زمانی که اعلام رفع توقیف از طرف دادگاه به عمل نیامده است، در آنجا خواهند ماند. در مورد اطفال که دادگاه برای جلوگیری از تبانی یا سایر جهات قانونی نگهداری انفرادی آنها را لازم می‌داند، در این قسمت تا دستور ثانوی دادگاه، بطور انفرادی نگهداری خواهند شد.^{۲۰}

در مدت توقف کودک در قسمت نگاهداری موقت، به وسیله مددکاران اجتماعی کانون درباره سوابق خانوادگی، اجتماعی و خصوصیات اخلاقی طفل تحقیقات لازم به عمل خواهد آمد و از نظر وضع جسمانی، روانی، میزان قوه درسی و استعداد حرفه‌ای به وسیله متخصصین کانون مورد معاینه قرار خواهند گرفت. مجموعه سوابق جمع آوری شده در شورایی با حضور مدیر کانون و متخصصینی که از طفل معاینه به عمل آورده‌اند، بررسی خواهد شد و گزارش

نهایی، که متنضمن خصوصیات واقعی شخصیت طفل و تدابیر پیشنهادی درباره اوی خواهد بود، در دو نسخه تنظیم می‌گردد که یک نسخه از آن، به دادگاه اطفال ارسال خواهد شد و نسخه دیگر، در پرونده اوی در کانون خواهد ماند. در این پرونده تصمیمات و گزارش‌های واصله مربوط به طفل و نتیجه تحقیقات و معایناتی که از طرف مددکاران اجتماعی و متخصصین تهیه می‌شود، نگاهداری خواهد شد، که پرونده مزبور شامل دو قسمت قضایی و اجتماعی خواهد بود.^{۲۰} کودکان و نوجوانان داخل کانون به گروههای سنی به شرح زیر تقسیم می‌شوند:

(۱) از ۱۶ سال به بالا؛

(۲) از ۱۴ الی ۱۶ سال؛

(۳) از ۱۲ الی ۱۴ سال؛

(۴) از ۹ الی ۱۲ سال؛

(۵) از ۶ الی ۹ سال؛

این تقسیم بندی رسمی کانون است، ولی هم اکنون افراد به ترتیب زیر در

۴ گروه دسته بندی می‌شوند:

گروه (۱) از ۱۶ سال به بالا؛

گروه (۲) از ۱۴ تا ۱۶ سال؛

گروه (۳) از ۹ سال تا ۱۳ سال؛

گروه (۴) مجرمین ناشی از نزاع و تصادف.

کانون در هر حوزه دارای یک نفر مدیر و برای هر یک از قسمتهای آموزش، نگاهداری موقت، اصلاح و تربیت زندان دارای یک نفر مسؤول است و به تعداد کافی پزشک، روان پزشک، روان شناس، متخصص، مددکار اجتماعی، مریض آموزگار تعلیمات حرفه‌ای، کارمند دفتری، پزشکیار و مراقب تربیتی اطفال در اختیار خواهد داشت.

همچنین مدیر مسئول کانون، در صورت نیاز و با تصویب وزارت دادگستری، می‌تواند تا سه نفر معاون داشته باشد.^{۲۱} از جهت تشکیلات داخلی، کانون دارای سه قسمت اداری، تربیتی و کارگاههای حرفه‌ای می‌باشد که هر کدام شامل بخش‌های زیر هستند:

(۱) قسمت اداری کانون که از قسمتهای زیر تشکیل می‌شود:

- (۱) بخش نگهداری موقت؛
- (۲) بخش اصلاح و تربیت؛
- (۳) زندان؛

(۴) بخش مراقبین داخلی کانون؛

(۵) مقررات انصباطی، تشویقی و پایان دوره.

۲- آموزشگاهها و کارگاههای حرفه‌ای کانون، که دارای قسمتهای زیر است:

(۱) آموزشگاه کانون؛

(۲) کارگاههای تراشکاری، نجاری، جوشکاری، ورقکاری، مکانیکی، سرویس تأسیسات شوفاژ، نوله کشی، کارگاه خیاطی، خشکشویی، برق و خبازی.

برنامه روزانه کانون برای افراد به شرح زیر می‌باشد:

۶ تا $\frac{1}{4}$ صبح: بیدار باش، $\frac{1}{4}$ تا ۸ صبح صبحانه، ۸ صبح تا ۱۲ ظهر مدرسه و کار (تعدادی از بچه‌ها به مدرسه جهت تحصیل می‌روند و تعدادی دیگر در کارگاههای مختلف مشغول به کار می‌شوند).

۱۲ ظهر تا ۲ بعد از ظهر: صرف ناهار، ۲ تا ۴ بعد از ظهر مدرسه و کار، تا اذان مغرب، وقت آزاد و نماز، بعد از ادائی نماز تا ساعت ۸ شب ورزش.

گفتنی است که این برنامه‌ها مخصوصاً فصل زمستان می‌باشد و برنامه

تابستانها مقداری تغییر می‌کند.►

منابع:

- ۱- مکارم الاخلاق، ص ۱۱۵.
- ۲- بحار الانوار، ج ۲۳ / ص ۲۱۴.
- ۳- فیض الاسلام نهج البلاغه، ص ۹۱۲.
- ۴- کافی، روضه، ص ۶۳.
- ۵- أمری، غرر الحكم، ص ۳۷۲.
- ۶- دکتر محمد باهری، حقوق و جزای عمومی، تقریرات، سال ۱۳۳۹، چاپخانه برادران علمی، ص ۲۷۷.
- ۷- دکتر گلپایگانی، جزویه بزهکاری اطفال، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ص ۳.
- ۸- دکتر اردبیلی، جزویه بزهکاری اطفال و نوجوانان، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ص ۷.
- ۹- دکتر گلپایگانی، جزویه بزهکاری اطفال، دانشکده حقوق دانشگاه شهید بهشتی، ص ۲.
- ۱۰- دکتر پرویز صانعی، حقوق جزا، انتشارات دانشگاه ملی ایران، سال ۱۳۵۷، ص ۳۵۴.
- ۱۱- دکتر سید حسن غفوری غروی، انگلیزه‌شناسی جنایی، انتشارات دانشگاه ملی ایران، ص ۳۳۲.
- ۱۲- غلامرضا حاجتی اشرفی، مجموعه قوانین و مقررات جزایی، سال ۶۶ قانون اقدامات تأمینی، گنج دانش، ص ۹۵.
- ۱۳- دکتر پرویز صانعی، حقوق جزا، عمومی، ج ۲، ص ۱۹۰.
- ۱۴- دکتر عبدالحسین علی آبادی، حقوق جنایی، ص ۱۸۳.
- ۱۵- دکتر شهبندی از دفتر تحقیقات اجتماعی سازمان زندانها معتقد است سابقه دارالتأدیب در ایران به او اخیر دوره قاجار برمی‌گردد، در این زمان که بند دارالتأدیب در زندان، جهت تفکیک و جداسازی کردکان زندانی از بزرگسالان، تأسیس گردید.

۱۶- انگیزه‌شناسی جنایی، دکتر سید حسن غفوری خروی، انتشارات دانشگا، ملی ایران، ص ۲۰۹.

۱۷- تبصره ماده مذکور مقرر می‌دارد: اطفالی که طبق این ماده به یکی از قسمتهای مذکور اعزام گردیده و به سن ۱۵ سال تمام رسیده‌اند، اعم از اینکه تصمیمی از طرف دادگاه درباره آنها اتخاذ شده باشد یا خیر، در قسمتی از کانون که برای این منظور تشخیص داده خواهد شد، نگاهداری می‌شوند.

۱۸- آیین نامه اجرایی سازمان کانون اصلاح و تربیت، ماده ۲.

۱۹- همان، ماده ۳.

۲۰- همان، ماده ۴.

۲۱- همان، ماده ۱۱.

مرکز تحقیقات کمپتویر علوم اسلامی